

Ukrainakriget och den regelbaserade världsordningen: en initialbedömning

Kjell Engelbrekt

The war in Ukraine and the rule-based world order: an initial assessment

Russia's war in Ukraine is primarily an existential threat to the Ukrainian society and its institutions, and furthermore an enormous challenge for neighboring countries, the EU and NATO. Yet beyond the European continent, one can also discern the contours of an alternative world order, in that today's rule-based system anchored in international legal principles of national sovereignty, formal equality and territorial integrity are less respected. The article examines how the international community, and especially the most resourceful actors, have responded to the war in Ukraine as an indication of levels of support for a rules-based world order with or without "liberal characteristics", or for a system where regional great powers wield greater impact in their immediate neighborhood. To arrive at a nuanced analysis, a range of concepts and methods from the study of international relations and foreign policy decision-making are employed.

We are in the midst of a strategic competition to shape the future of the international order (Joseph R. Biden, 12:e oktober 2022, i förordet till National Security Strategy).

Vid sidan om de katastrofala effekter som Ukrainakriget direkt orsakat ett av Europas största länder, dess samhälle och näringsliv, och den säkerhetspolitiska utmaning som riktats mot självständiga stater i kontinentens östra periferi samt kontinentens politiska institutioner såsom den Europeiska Unionen (EU) och Nordatlantiska fördragsorganisationen (Nato), har konflikten en utpräglat global dimension. På grund av konfliktens natur och omfattning, dess återverkningar för energimarknader och matosäkerhet, så utgör Ukrainakriget ett svårhanterligt problem även bortom den europeiska kontinenten. Därtill

Kjell Engelbrekt är verksam vid Institutionen för statsvetenskap och juridik, Försvarshögskolan (FHS).
E-post: kjell.engelbrekt@fhs.se

kommer den politiska polariseringen i en rad internationella fora, liksom att den Ryska Federationen, den aggressiva parten i detta fall, via FN-stadgan har haft en framträdande roll som ett av de fem länder som garanterar den regelbaserade världsordningen. Därmed ter det sig tveksamt hurvida det finns en väg tillbaka till situationen före den 24:e februari 2022. Bildligt kan man säga att det löper en spricka från kant till kant i dagens regelbaserade världsordning.

Efter en tvådelad inledning, ägnad den regelbaserade världsordningen 1945–2021 och forskningsansatser som lämpar sig för att undersöka denna, presenteras analysen i fem korta avsnitt. I det första undersöks hur aktörer framför allt utanför EU- och NATO-kretsarna förhållit sig till Ukrainakriget, i termer av diplomati, gentemot de två huvudkontrahenterna i konflikten. I det andra avsnittet görs en översiktlig analys av materiella intressen och sårbarheter som påverkas av Ukrainakriget och dess effekter. I ett tredje avsnitt vänds uppmärksamheten mot Folkrepubliken Kina, som sedan två decennier upprätthåller ett strategiskt partnerskap med Ryssland och har anspråk på en allt större roll i världspolitiken. I ett fjärde avsnitt diskuteras hur vissa tidsmässiga faktorer sannolikt kommer att påverka det fortsatta krigs- och krisförloppet. I ett femte avsnitt inventeras specifikt återverkningar av kriget för FN-systemet, samsynen bland G20-länder, respekt för folkrätten och förutsättningar för fortsatt regelefterlevnad i det internationella samfundet.

I skrivande stund är Ukrainakriget i högsta grad en pågående konflikt, och man kan omöjligt överblicka alla dess konsekvenser. Risker för eskalering ter sig fortfarande betydande. Det innebär att en rimlig farhåga allttjämt består i att – ifall Ukraina inte lyckas driva ryska styrkor till reträtt och återta delar av sitt territorium (se Ångström och Dalsjö i detta nummer) – riskerar Rysslands agerande inte bara destabilisera europeisk säkerhet utan även den regelbaserade världsordningen, åtminstone i dess liberala skepnad, om det senare begreppet preciseras till att innefatta principer om våldsförbud, statssuveränitet och mänskliga rättigheter. Avslutningsvis diskuteras förutsättningarna för att den koalition av stater som stödjer vidmakthållande av den nuvarande världsordningen ska kunna vinna över skeptiker och motståndare inom såväl G20-kretsen, som inom viktiga regionala organisationer, och den inverkan rysk respektive ukrainsk seger (se Ångström i detta nummer) på slagfältet kan få för dess framtid. Det är inte orimligt att betrakta Ukrainakriget som ett verkligt avgörande ”stresstest” av den existerande världsordningen.

Världsordningen och reglers inverkan 1945–2021

Ambitionen i föreliggande artikel är att i enlighet med utrikespolitisk analys som primär forskningsansats undersöka faktorer på flera policyområden och analysnivåer, och även integrera materiella och idémässiga sådana, om ock på ett övergripande plan (Hudson 2014: 6–11). Samtidigt är den centrala

frågeställningen hämtad ifrån studiet av internationella relationer, där forskare länge intresserat sig för begreppet världsordning, ofta benämnt ”internationell politisk ordning”. En av de mest namnkunniga forskarna inom studiet av vår samtida internationella politiska ordning är John Ikenberry. I en ofta citerad definition från 2001 menar Ikenberry att denna ordning består av ”uttryckliga principer, regler, och institutioner som definierar det avgörande förhållandet mellan stater som är parter till nämnda ordning” (Ikenberry 2002: 23). Denna ordning har förvisso genomgått ett antal justeringar under tiden efter det andra världskriget. Men det kan hävdas att den ur ett historiskt perspektiv ändå präglats av ett mycket stort mått av kontinuitet och stabilitet.

Framför allt har det inte vid någon tidpunkt före andra världskriget existerat en enskild, sammanhållen uppsättning principer och regler med världsomspännande anspråk på att respekteras av varje betydelsefull politisk enhet på hela planeten, en uppsättning som heller inte på allvar ifrågasatts. Till skillnad från Nationernas Förbund (1920–46), som inte hade en konstruktion robust nog för att dämna in en rad stormakters politiska och strategiska ambitioner, utgör de Förenta Nationernas stadga från 1945 en sådan uppsättning principer och regler. I den förbjuds krigföring mot andra stater utom i två typer av fall: i självförsvarssyfte och för att upprätthålla världsfreden. I det senare fallet krävs antagande av en resolution i FN:s säkerhetsråd innan våldsanvändning blir folkrättsligt legitim.

Därutöver ingår i FN-stadgans artikel 2, andra stycket, ”principen om samtliga medlemmars suveräna likställdhet”. Man ska således ”lösa sina internationella tvister med fredliga medel på sådant sätt, att internationell fred och säkerhet samt rättvisan icke sätts i fara”, som det heter i det tredje stycket. I enlighet med det fjärde stycket förbinder sig FN:s medlemsstater även till att ”avhålla sig från hot om eller bruk av våld, vare sig riktat mot någon annan stats territoriella integritet eller politiska oberoende”.

Få forskare tror att dessa skrivningar i sig, eller ens tillsammans med folkrättslig sedvanerätt och den diplomatiska kårens gemensamma ansträngningar, är vad som under tre kvarts sekel upprätthållit en regelbaserad världsordning och förebyggt storskaliga militära konflikter stormakterna emellan (McDonald 2015). Till detta kommer sannolikt en hel rad faktorer såsom en djup krigströtthet efter 1945, kärnvapnens avskräckande effekt, samt den amerikanska ekonomins unikt starka ställning under större delen av 1900-talet. Utifrån en ekonomisk styrkeposition har USA dessutom kunnat upprätthålla en militär och politisk närvaro som lagt sordin på en rad konflikthärdar – det som brukar kallas *Pax Americana*. Därtill kan läggas omständigheten att före detta revisionistiska stater, framför allt Japan, Tyskland och Italien, försonades och integrerades med forna fiender i sammanlänkade politiska och ekonomiska system och idag utövar en systemuppehållande roll (Abbondanza 2022).

Ett stort antal forskare är som bekant djupt kritiska till den s.k. regelbaserade världsordningen, i den meningen att den inte skapar förutsättningar för en särskilt rättvis eller konsekvent regeltillämpning. En del invänder framför allt emot USA:s och andra västländers benägenhet att intervensera militärt med hänvisning till rådande världsordning, trots att andra motiv – inte minst ekonomiska sådana – kan skönjas. Bland de mest skeptiska är neomarxister som anser att det finns en stark hierarki av länder och att samhällen längst ner i denna exploateras, medan andra har fördelar av att de intar en position högre upp i dess politiska ekonomi (Chase-Dunn och Hall 1997). Ofta ifrågasätter dessa forskare även bruket av begreppet ordning med mindre än den benämns ”hegemonisk”, eftersom de finner att osäkerhet och godtycke råder såväl i periferin av nämnda ordning som inom starkt stratifierade samhällen inom Europa, Nordamerika och andra OECD-länder. Neomarxister betonar också vikten av beroenderelationer där förekomsten av finanskapital, teknologiskt kunnande och militär dominans är avgörande för varje samhälles position gentemot denna hegemoniska ordning (Harvey 2019, Munck 2021).

Icke desto mindre inser många bedömare att denna världsordning, som erbjuder en ofullständig fred med många orättvisor, sedan 1945 erbjudit ett väsentligt mått av övergripande politisk stabilitet. Ett storskaligt krig mellan stormakter har inte ägt rum sedan FN inrättades. De fem permanenta medlemmarna av FN:s säkerhetsråd, tillika kärnvapenmakter, har funnit sätt att samexistera och t o m samverka i en lång rad frågor både under det kalla krigets epok och de trettio år som passerat sedan kommunismens sammanbrott och Sovjetunionens upplösning. De fem permanenta medlemmarna i FN:s säkerhetsråd liksom flertalet kärnvapenstater och regionala stormakter har mer eller mindre unisont förnyat sina åtaganden gentemot denna världsordning, även om de inte sällan uttryckt reservationer och från tid till annan tillämpat principer och regler selektivt, särskilt nära deras eget territorium eller i regioner där kamp om strategiska resurser ägt rum.

En rad regionala stormakter under stark framväxt, såsom Indien, Brasilien, Nigeria och Indonesien, har på samma sätt i stort sett understött den regelbaserade världsordningen, inte minst genom sitt agerande inom FN. Frågor om djupet av sådana åtaganden har emellertid rests under 2000-talet, i takt med att dessa länders relativa tyngd i världsekonomin och på politiska arenor ökat. Några regionala stormakter har dessutom aktivt uppmuntrat framväxten av samarbetsorgan till vilka USA och andra västländer saknar tillträde, bl.a. BRICS-gruppen och Shanghais Samarbetsorganisation (SCO). I västvärlden började den amerikanska presidentadministrationen under George W. Bush och Barack Obama i samband med finanskrisen 2008–2009 aktivt integrera de största ekonomierna i G20-samarbetet, medan man samtidigt var mån om att undvika att försvaga FN och dess säkerhetsråd (Engelbrekt 2016). Tanken tycks ha varit att involvera G20-länderna i ett slags socialiseringsprocess med

förhoppningen om att de via samverkan kring makroekonomiska parametrar skulle bli mer benägna att även stödja långsiktig säkerhetspolitisk stabilitet, inte olikt den "stormaktskonsert" som skapade förutsättningar för fred i Europa under större delen av 1800-talet.

Det kvalitativt nya i dagens situation är, kan man hävda, de flagranta avvikelser ifrån ett flertal av FN-stadgans fundamentala normer, principer och regler som den Ryska Federationen gjort sig skyldig till under 2022. Till dessa hör för det första det storskaliga angreppskrig som inleddes på bred front den 24:e februari och som direkt strider emot FN-stadgans bokstav avseende våldsförbudet i artikel 2(4). För det andra har synbarligen en rad krigsbrott och brott emot mänskligheten begåtts i samband med nämnda angreppskrig (Pinzauti och Pizzuti 2022; Borger och Sauer 2023). För det tredje har genom ekonomisk krigföring ett antal tredje partsländer dragits in i konflikten, inte minst de som normalt importerar mycket stora mängder livsmedelsprodukter från Ukraina och Ryssland (Mpoke Bigg m.fl. 2022). Sammantaget har den ryska politiska ledningen därmed uppvisat en närmast total nonchalans gentemot själva fundamentet till den regelbaserade världsordning för vilken man själv bär ett stort ansvar.

Reglers hållbarhet: mått och mätmetodik

Påståenden om att den regelbaserade världsordningen under 2022 redan allvarligt skadats eller helt kollapsat har varit vanliga i politisk retorik förmedlade i media, men det är sällan sådana påståenden underbyggts med precisa belägg. Forskare har å sin sida ännu inte varit i stånd att genomföra systematiska undersökningar efter det att Ukrainakriget inletts. Tillsammans med andra utmaningar, knutna till att tyngdpunkten för ekonomisk tillväxt gradvis förskjuts ifrån Europa och Nordamerika emot Asien, innebär ett öppet åsidosättande av några av FN-stadgans mest centrala principer och normer av en permanent medlem i FN:s säkerhetsråd en extrem påfrestning för systemet. En smula paradoxalt är att det är just Ryssland, som konsekvent motverkat reformer av säkerhetsrådet och vars ställning i detsamma är ett arv från Sovjetunionen, som genom sitt agerande nu undergräver den regelbaserade världsordning man i institutionellt hänseende ofta dragit nytta av.

Snarare i anslutning till de ansträngningar som gjorts av Folkrepubliken Kina för att dels motverka USA:s inflytande över världsordningen, och dels isolera den egna befolkningen samt andra länder från vad man hävdar är specifikt västerländska idéer om individers demokratiska och mänskliga rättigheter, har Charles Glaser i flera år hävdad att den regelbaserade världsordningen inte är hållbar på sikt. Glaser anser att liberalt präglade teorier och föreställningar om världen kommit att sammanblandas med empiriska beskrivningar av situationen omedelbart efter det kalla krigets slut, då västvärldens och USA:s ställning

i världen under en kort tid stod i zenit. Han menar att allt mindre tyder på att denna situation kommer att bestå och hänvisar inte bara till Rysslands och Kinas försök att direkt utmana liberala föreställningar i olika internationella fora, utan till hur olika konstellationer av regionala stormakter knyter närmare band med varandra för att kunna vidga sina respektive manöverutrymmen (Glaser 2019).

Medan Ikenberry bekänner sig till den liberalistiska tanketraditionen och Glaser till den realistiska accepterar båda att den teoretiska motståndarsidan har en rad goda argument, som gäller under vissa förutsättningar. Ikenberry menar att den regelbaserade världsordningen aldrig hade kunnat komma till stånd utan USA:s unikt starka ekonomiska och militära maktställning under efterkrigstiden, men tänker sig att denna ordning trots allt förankrats i en mängd internationella institutioner och i utrikespolitisk praktik, och därmed borde kunna överleva diverse påfrestningar (se även Ruggie 1992). För sin del anser Glaser att den existerande världsordningen alltför formar staters umgänge med varandra men att själva regelverket måste ha begränsad omfattning så att de mest resursstarka aktörerna inte har anledning att direkt undergräva detsamma. Enkelt uttryckt har en "internationell världsordning" betydligt bättre förutsättningar att klara sådana påfrestningar än en liberal dito. Båda kan betraktas som "regelbaserade" men Glaser rekommenderar alltså att reglerna bör utgöra universellt acceptabla, robust utformade rättesnören för internationellt umgänge snarare än sådana styr enskilda samhällens inre liv.

En tredje typ av världsordning kan inte betraktas som regelbaserad utan fungerar i enlighet med en klassisk maktbalans (Sheehan 1996). En dylik ordning kan sägas ha existerat i Europa från 1600-talets och cirka tre sekler framåt, men också i andra delar av världen där rivalitet mellan territoriellt organiserade politiska enheter uppträdde i konkurrens. Richard Little har försökt sammanfatta de främsta teoretiska bidragen till forskningen om maktbalanser och samtidigt tonat ned betydelsen av att vi beskriver dessa som antingen *metafor, myt eller modell*. Med utgångspunkt i fyra klassiska texter menar Little att metaforen underbygger en strukturell förståelse av maktbalanser, men också ett "mytologiserande" antagande om balanser som drivit sökandet efter analytiska modeller. I brist på regler för det internationella umgänget anser han att föreställningen om maktbalanser bidrar till att skapa ett nödvändigt mått av förutsägbarhet kring politiska enheters beteende i allmänhet, och de resursstarka aktörernas agerande i synnerhet (Little 2007).

Ikenberry, Glaser och Little närmar sig således frågeställningen från ett systemperspektiv. För att komma åt enskilda aktörernas förhållningssätt krävs dock att vi skapar utrymme för att stiga ner ifrån den övergripande systemnivån och dessutom lånar från forskningsansatser som tillskriver regeringar och statsförvaltningar subjektstatus. Inom det som brukar kallas utrikespolitisk analys (*foreign policy analysis*) med fokus på beslutsfattande och beredning,

politiska aktörers egenskaper och institutionella tillhörighet, samt identiteter, intressen och ömsesidiga förväntningar finns de nödvändiga ingredienserna för ett mer fruktbart analytiskt ramverk (Hudson 1999, Snyder, Bruck & Sapin 2002).¹

I följande fem avsnitt undersöks i vilken grad Ukrainakriget utgör en sådan påfrestning på regelverket och vilka möjligheter som finns för att världsordningen ska kunna fortsätta existera med nuvarande uppsättning regler, eller ifall dessa behöver revideras till förmån för enklare ”umgänges- och trafikregler” stater emellan. Enkelt uttryckt kontrasteras Ikenberrys, Glasers och Littles teoretiska påståenden om den internationella politiska ordningen emot varandra i ett försök att avgöra vilket av dem som ter sig mest plausibelt i skuggan av Ukrainakriget.

De faktorer som analyseras är hämtade ur den utrikespolitiska analysens klassiska fatatur, nämligen röstningsbeteende och utsagor av säkerhetspolitiska aktörer (såväl regional- som stormakter och regionala kollektiv som EU) i relation till en utrikespolitisk kris; materiella nationella intressen och sårbarheter som uppenbarar sig i samband med denna; Folkrepubliken Kinas förhållningssätt till Ukrainakriget (som en särskilt viktig aktör) utifrån föreställningen om en ”roll” eller ”nationellt vi”; själva krisförloppets eventuella inverkan på identiteter och intressen över tid; samt en preliminär bedömning av hur dessa skeenden kan inverka på de internationella institutioner – formella och informella – som bär upp den regelbaserade världsordningen. Datainsamling har gjorts utifrån tillgänglighet, vederhäftighet och med tonvikt på aktualitet.

I slutsatserna kontrasteras Ikenberrys, Glasers och Littles resonemang om den existerande världsordningen, vilken i utgångsläget betraktas som liberal, regelbaserad men underkastad ett förändringstryck som 2022 ökat i intensitet på grund av Ukrainakriget och vars robusthet därför heller inte bör överskattas. Genom att integrera resultaten av delanalyserna av respektive faktorer med bäring på gällande världsordning förväntas slutsatserna – i linje med en explorativ ansats – kunna erbjuda en fingervisning beträffande giltigheten av de tre teoretikernas argumentation även skissartat teckna bilden av en framväxande världsordning

Ett brett spektrum av ståndpunkter (och frånvaro av sådana)

I detta avsnitt är ambitionen att skilja på huruvida säkerhetspolitiska aktörer intar olika ståndpunkter till Ukrainakriget såsom en utmaning av den existerande, företrädesvis liberala, regelbaserade världsordningen. Via

1 Därmed finns även ett antagande om att metodologisk eklekticism är acceptabel (Sil & Katzenstein 2010).

utrikespolitiska utsagor och diplomatiskt agerande förväntas säkerhetspolitiska aktörer att stödja 1) en liberal, regelbaserad världsordning, 2) en regelbaserad världsordning "utan förtecken", eller förkasta bådadera till förmån för 3) en alternativ ordning avhängig regionala stormakters inflytande över sina respektive närområden. Analysen i detta avsnitt bygger företrädesvis på röstningsbeteende och i mindre mån på retorik som tolkas ligga i linje med någon av ståndpunkterna, vilka i sin tur härleds ur idealtyper (Bergström och Boréus 2000, kap. 4). Utsagor som helt avviker från röstningsbeteende tillerkänns för övrigt inget analytiskt värde.²

Internationellt sett var upprördheten förhållandevis spridd omedelbart efter att angreppskriget inletts den 24:e februari 2022. En första vattendelare i synen på Rysslands invasion av Ukraina infann sig redan vid månadsskiftet februari/mars, i form av en omröstning i FN:s generalförsamling. Ett resolutionsutkast till stöd för Kyjiv hade först presenterats i FN:s säkerhetsråd, men genast blockerats av den Ryska Federationen med stöd av Folkrepubliken Kina. Några dagar senare, den 2:a mars, antog FN:s generalförsamling en resolution som krävde Rysslands "omedelbara, fullständiga och villkorlösa" tillbakadragande ur Ukraina med 141 röster emot fem av 193, och med 90 FN-medlemmar formellt delaktiga i framtagandet av texten (UN News 2022a). Trots att det inte finns betydande oenighet om att Ryssland provocerat angrep Ukraina i februari 2022 kunde man alltså konstatera att den internationella solidariteten med Kyjiv var omfattande, men samtidigt inte oreserverad utanför kretsen av EU, NATO, och OECD-länder.

Sammanlagt 52 av FN:s medlemsstater ställde sig alltså inte bakom resolutionen utan röstade antingen emot (Belarus, Eritrea, Nordkorea, Syrien, vid sidan av Ryssland självt), avstod från att rösta (35 medlemsländer) eller undvek att närvara vid omröstningen överhuvudtaget (tolv medlemsländer). I den senare kategorien var åtta länder afrikanska och bland de närvarande som avstod från att ta ställning var hela sju afrikanska, vilket kan tolkas som att nästan hälften av kontinentens regeringar inte var beredda att stå upp för suveränitet och territoriell integritet trots att dessa principer är fundamentala i internationella relationer sedan 1945. En något välvilligare tolkning är att en lång rad ledande afrikanska politiker upplever sig ha lojalitetsband till Moskva som härrör från sovjetepoken och det politiska, ekonomiska och ibland militära stöd som erbjöds anti-koloniala befrielseörelser under 1900-talet.

Mönstret upprepades nästan exakt i generalförsamlingens omröstning om den resolution som fördömde Rysslands unilateralt deklarerade annektering av fyra ukrainska regioner den 12:e oktober 2022. Denna gång förkastades även

2 Ett exempel på ett sådant är den Ryska Federationens utrikesministers försäkran i början av 2023, på besök i Mali, att den ryska politiska ledningen står redo att konsekvent bekämpa "sådana olagliga handlingar som undergräver världsordningen vars grund utgörs av [FN:s] stadga" (TASS 2023).

de "illegala så kallade folkomröstningar" som föregick det ryska försöket till annektering (UN News 2022b). Resolutionen stöddes med 143 röster, fem emot (samma som i mars), 35 länder avstod från att lägga en röst (också samma som i mars), och tio FN-medlemmar (i stället för tolv) var icke närvarande.

Omröstningarna i FN:s generalförsamling återspeglades väl i enstaka länders utsagor, flertalet gjorda våren 2022 men andra t.ex. vid generalförsamlingens årliga högnivåmöte i september samma år. I Ost- och Sydostasien var det egentligen endast USA:s närmaste allierade, Australien, Singapore, Taiwan, Japan och Sydkorea, som uttryckligen tog ställning för Ukraina emot Ryssland. Folkrepubliken Kina (se särskilt avsnitt nedan) valde likt den ryska propagandan att inte kalla det som pågår för "krig", och Indien anslöt sig inte till FN:s generalförsamlings krav på ryskt tillbakadragande i början av mars. Relationen till Ryssland tycktes inledningsvis vara ojämförligt viktigare än den till Ukraina. Likaså upprätthöll Indonesien, Malaysia och Vietnam en låg profil, liksom Thailand, medan Myanmar uttryckligen deklarerade att Moskva "gjorde rätt" när man angrep Ukraina (Wee, Schmall & Yasir 2022).

På Rysslands egen geostrategiska bakgård i Centralasien förekom dock, intressant nog, öppen kritik mot Moskvas agerande i mitten av 2022. Kazakstans president Qasym-Zjomart Tokajev sade i S:t Petersburg utan omsvep att man inte avser erkänna "kvasi-stater" såsom Folkrepublikerna Luhansk och Donetsk, eftersom det skulle strida emot grundläggande principer i FN-stadgan. Tokajev sade dessutom detta på en konferens där president Putin var värd och satt med på scenen (Standish 2022). Vid toppmötet i Samarkand i början av september var flera medlemsländer i Shanghais Samarbetsorganisation beredda att i någon mån distansera sig ifrån den ryska ledningens krig emot Ukraina.

Att Ukraina angreps provocerat noterades av många latinamerikanska regeringar, som följaktligen fördömde Moskva i FN:s generalförsamling. I Latinamerika finns å andra sidan sedan gammalt en benägenhet i många länder att se den amerikanska sidan som den felande, och därför motparten – det vill säga Ryssland – som värdig politiskt stöd, eller åtminstone respekt. Ryssland är alltså en betydelsefull aktör i FN-systemet utanför säkerhetsrådet och har alltid upplevts som en motvikt till USA:s inflytande i den södra hemisfären, inte minst eftersom efterfrågan på en sådan motvikt tidvis varit mycket stark (i synnerhet på Kuba och i Venezuela). Det är med andra ord inte med entusiasm som majoriteten latinamerikanska regeringar valt att ställa sig på Ukrainas sida.

Detsamma gäller i Mellanöstern, där endast Syrien röstade emot resolutionen i generalförsamlingen men västländer behövde bearbeta vissa av de övriga för att de skulle stödja den. Vad man lovat i gengäld är sannolikt kopplat till den förhöjda efterfrågan på livsmedel och fossila bränslen som uppstått till följd av den allt strängare sanktionspolitiken. Efter viss vända har Bidenadministrationen närmast sig Saudiarabien och dess de facto ledare Mohammed bin Salman,

och vidare Qatar och den Förenade Arabemiraten. För Bidenadministrationen fanns en uppenbar politisk kostnad i och med att presidenten under sin valkampanj 2020 lovat ta avstånd från den saudiska politiska ledningen efter att det bekräftats av amerikanska myndigheter att denne var inblandad i mordet på journalisten Jamal Khasoggi, vid tiden för mordet kolumnist för *Washington Post*. Mohammed bin Salman stod dessutom bakom den politiska likriktningen i Riyad efter att ledande medlemmar av den saudiska kungafamiljen spärrats in på hotell 2017 och 2020 (Kirkpatrick, Hubbard & Schmitt 2020).

Materiella intressen och sårbarheter

I detta avsnitt är avsikten att översiktligt identifiera sårbarheter, beroendeförhållanden och intressen. Utgångspunkten är vad Frankel kallat ”nationella operationella intressen”, vilket kan beskrivas som kortsiktiga fördelar, härledda ur egennyttan, av betydelse för den politiska ledningen och samtidigt möjliga att uppnå (Frankel 1970: 31–38). Till denna klassiska ansats lägger vi beroenderelationer som genererar sårbarheter och begränsar handlingsfriheten, inte minst för utvecklingsländer som normalt opererar med små marginaler. Sådana sårbarheter är vanliga med avseende på energi, livsmedel, eller andra råvaruprodukter (Krasner 1985). Här begagnas – i kontrast till analysen av röstningsbeteenden och utsagor – uttrycket ”materiella intressen och sårbarheter”.

I termer av utrikeshandel har framför allt Folkrepubliken Kina stadigt växt i betydelse för Ryssland. 2021 var det ekonomiska utbytet de två länderna emellan värt mer än det mellan Ryssland å den ena sidan och Tyskland, Nederländerna och USA tillsammans å den andra – hela 140,7 miljarder dollar (Statista 2022). Endast ett land placerar sig mellan Nederländerna och USA, och det är Belarus. Rysslands import från Kina har länge varit värd mer än den från enskilda västländer men det var först 2017 som värdet av exporten till Kina översteg det av exporten till Tyskland, vilket i sin tur har att göra med effekterna av EU:s sanktioner till följd av Rysslands annektering av Krimhalvön 2014 (IMF 2022a).

Det långsamma skiftet i handelsflöden efter 2014 accelererade emellertid betydligt i början av 2022, och framför allt fr.o.m. sista veckan i februari. Även om de initiala ekonomiska konsekvenserna av invasionen var mest uppenbara i Europa, som bl.a. såg tyska DAX-index förlora fyra procent av sitt värde den 24:e februari, spred sig osäkerheten snabbt till andra delar av världen under våren och påverkade inte minst energimarknaderna. Eftersom den ryska ekonomins främsta inkomstkälla utgörs av export av gas och olja var det framför allt oron inför sanktioner riktade mot denna sektor av den ryska ekonomin, samt effekterna för en rad europeiska länder som är beroende av import av desamma, som återspeglades i fallande börsvärden. På kort varsel, i slutet av februari och första hälften av mars månad, enades EU om tre så kallade

sanktionspaket, vilka kom att följas av sammanlagt tio sanktionspaket riktade mot den Ryska Federationen. Dessa åtgärder utvidgade väsentligt de åtgärder som vidtogs efter annekteringen av Krimhalvön 2014 (se Oxenstiernas bidrag till detta specialnummer).

Målet för sanktionerna i detta skede var försvars- och säkerhetssektorn, men också alla former av statligt stöd till investeringar och lån till den Ryska Federationen (European Council 2022a, European Council 2022b). Därifrån gick man vidare till att begränsa ryska flygbolags tillträde till europeiskt luftrum, att stänga av en rad ryska bankers tillgång till betalsystemet SWIFT, och till att förbjuda vidareutsändningar av statsstyrda ryska mediers till EU:s medlemsländer, framför allt tevekanalen *Russia Today*, på en rad språk (European Council 2022c, European Council 2022d). Export av civil radiokommunikationsutrustning och navigeringsinstrument förbjöds också, eftersom de skulle kunna användas i Rysslands krigföring (European Council 2022e).

Åtgärderna som syftade till att starkt begränsa rysk export av olja, den främsta av landets alla inkomstkällor, slog dock inledningsvis inte särskilt väl ut. Under ett allt starkare tryck på hela oljemarknaden steg successivt priset på olja betydligt under våren 2022, vilket innebar att de ryska oljeföretagen fick mer betalt för de allt mindre mängder av olja de lyckades avsätta i Europa. bl.a. Indien och Kina ökade dessutom sin import av olja och gas från Ryssland, vilket ledde till att kassaflödet aldrig sinade på det sätt man i Europa och USA hade föreställt sig (Kim, Krauss & Troianovski 2022). För egen del har USA och EU i betydande grad lyckats kompensera för bortfallet genom ökad import från Mellanöstern – därav den diplomatiska offensiven omnämnd i förra avsnittet – men också Norge. USA har dessutom frigjort över tio procent av sin strategiska oljereserv.

Bristen på livsmedel som uppstod på grund av Ukrainakriget kunde regeringar i andra delar av världen inte se på med jämnmod eller som ett tillfälle att ersätta en rad importprodukter. Chefen för World Food Programme, David Beasley, varnade den 7:e juli 2022 för att femtio miljoner människor i sammanlagt fyrtiofem länder riskerade akut matosäkerhet under året (Wintour 2022). Bristen på framför allt vete, majs, solrosolja, vissa grönsaker såsom kikärter, hade primärt med situationen i det krigsdrabbade Ukraina att göra men också med den gradvis alltmer ansträngda situationen vad gäller drivmedel i det sanktionerade Ryssland. Kraftigt begränsad export av rysk konstgödsel försvårade också för andra länder att försöka kompensera för livsmedelsbortfallet.

Situationen i Latinamerika var mindre entydig. Brasiliens dåvarande president Jair Bolsonaro hade varit gäst i Moskva en vecka innan angreppet på Ukraina inleddes i februari 2022, ett möte som bl.a. lett till en överenskommelse om att dubbla landets import av rysk konstgödsel (Nicas & Spigariol 2022). Bolsonaro vidgick i början av juli 2022 att man fortsatt importerade stora mängder konstgödsel från Ryssland trots att de finansiella transaktionerna inte längre

kunde passera genom amerikanska banker, som inte längre tilläts genomföra överföringar till och från sina ryska motsvarigheter. Sådana begränsningar påverkade i sin tur flertalet länder i regionen. Sanktionerna mot rysk export av olja öppnade å den andra sidan förnyade möjligheter för Venezuela att sälja olja till Europa (Krishnasai 2022).

Därtill tillkom den i stort sett helt blockerade utförseln av livsmedel från Ukraina genom att Rysslands flotta skaffat sig sjöherravälde över norra Svarta havet. Ifall de stora livsmedelsmängder som Ukraina normalt exporterar alls inte kunde nå internationella marknader skulle det ge upphov till såväl brist på spannmål som väsentliga prishöjningar på viktiga grödor, inte minst vete. I början av juni 2022 menade ukrainska regeringstjänstemän att uppemot tjugo miljoner ton spannmål skördats och magasineras men inte kunde transporteras till sina reguljära köpare i Mellanöstern, Europa, Afrika och Asien (Tharoor 2022). Längre fram cirkulerade trovärdiga uppgifter om att ryska styrkor förstört stora mängder livsmedel, alternativt omdirigerat dem och skeppat ut dem ifrån ockuperade ukrainska hamnar till destinationer i bl.a. Egypten och därmed tagit hand om inkomsterna (Keusch 2022). I mitten av 2022 uppnåddes dock en överenskommelse, med hjälp av FN och Turkiet, om återupptagande av ukrainsk och rysk export av livsmedel och konstgödsel.

I jämförelse med Ukraina blev det uppenbart att Moskva i förhållande till ett antal afrikanska regeringar är i stånd att utnyttja en rad ekonomiska påverkansmöjligheter avseende tilltagande matosäkerhet. I början av juni reste Senegals president Macky Sall, i egenskap av ordförande i Afrikanska Unionen (AU), till Sotji för ett möte med president Putin om hur man ska kunna säkra tillförseln av spannmål och andra livsmedelsprodukter under resten av året. Kort därefter ringde Sydafrikas president Cyril Ramaphosa upp densamme för att diskutera hur rysk konstgödsel och diverse jordbruksprodukter skulle kunna fortsätta levereras till den afrikanska kontinenten (Melly 2022). Utrikesminister Lavrov mottogs för övrigt varmt i såväl Etiopien, Uganda, Demokratiska Republiken Kongo samt Sydafrika i slutet av juli 2022.

Utvecklingen under våren och sommaren visade med all önskvärd tydlighet att ett antal tredje partsländer som drabbats allvarligt av uteblivna leveranser av livsmedel eller energiråvaror inte varit beredda att riskera sina relationer till den ryska politiska ledningen. De folkrättsliga argument som den ukrainska politiska ledningen kunnat anföra bemöttes inte alls i ett antal huvudstäder, framför allt i Afrika. När president Zelenskyj efter flera månaders diplomatiska propåer till slut fick tillträde till AU:s virtuella toppmöte, t ex, deltog endast fyra stats- och regeringschefer (Melly 2022). Det är väl känt att den ryska politiska ledningen under det senaste decenniet aktivt främjat fler och djupare ekonomiska, försvarsindustriella och militära kontakter på den afrikanska kontinenten. Sammanlagt uppemot tjugotalet afrikanska stater har under denna tid importerat ryska vapensystem eller upprätthållit kontakter med den ryska

försvarsmakten eller den s.k. Wagnergruppen, som officiellt beskrivs som ett privat säkerhetsföretag.

En nästan lika svag respons upplevde ukrainska diplomatiska ansträngningar i vissa delar av Asien. En delförklaring till det senare är möjligen det försvarsindustriella samarbete som Ryssland sedan länge bedrivit med länder som Indien, Indonesien, Malaysia och Vietnam. Ett annat skäl är den starka vilja till utrikespolitisk självständighet som alltjämt präglar länder inom den Alliansfria rörelsen, och som historiskt upprätthållit goda relationer med Moskva. Samtidigt kan konstateras att ryska vapen utgör en allt mindre andel av marknaden just i Asien, och att minskningen pågått sedan annekteringen av Krim 2014. Det är i synnerhet Indien och Vietnam som reducerat sin import av ryskproducerade vapen (SIPRI 2021).

Folkrepubliken Kina: Ett särfall?

Detta avsnitt knyter an till både utsagor och materiella intressen för att belysa svårigheten för Kinas politiska ledning att uppträda lojalt med Ryska Federationen som nära allierad inom diplomati och handel samtidigt som man vill undvika att alienera det internationella samfundet genom att öppet och direkt stödja Moskvas agerande och särskilt åsidosättandet av Ukrainas suveränitet och territoriella integritet. Relevant för denna tematik är s.k. "rollteori", som utvecklats av Holsti med flera (Holsti 1970, Walker 1987, Thies 2009). Valerie Hudson menar att svaret på frågan "Vem är vi?" direkt inverkar på följdfrågan, nämligen "Vad gör en sådan som vi?" (Hudson 2005: 19). Detta innebär att nära förbindelser med andra länder genom formella eller informella institutioner formar attityder och beteende hos enskilda regeringar, vid sidan om nationella intressen (Hudson 1999).

Putin själv påstod i början av juli att Ukrainakriget var på väg att åstadkomma precis det skifte emot en multipolär värld som Kreml länge och uttryckligen eftersträvat (Alsing Pettersson 2022). Det verkar rimligt att se detta uttalande som ett försök att framför allt hålla kvar regionala stormakter och särskilt just Folkrepubliken Kina på sin sida i konflikten med Ukraina. Beijing upplever en i vissa avseenden analog problematik med Taiwan, som man vill införliva i Folkrepubliken och därför starkt motsätter sig alla andra länders diplomatiska eller materiella stöd till Taipei (Khong 1992). Man vill alltså inte ta ställning till Ukrainas vara eller icke-vara och därmed kompromettera sin egen politiska hållning till ett territorium över vilket man har explicita anspråk.

Samtidigt är skillnaden att Kina aldrig behövt värja sig emot konkurrerande suveränitetsanspråk från Taiwan, med stöd i världssamfundet inklusive USA. Medan Ukraina erkändes som självständigt 1994 och även under det kalla kriget var medlem i FN, har Taiwan inte motsvarande politiska legitimitet som oberoende statsbildning efter det att Folkrepubliken Kina erkändes

som FN-medlemsland 1972. Dessutom erhöj Folkrepubliken i samband med detta ett permanent medlemskap i säkerhetsrådet. Kina kunde utifrån denna institutionella styrkeposition i Ukrainakrigets inledande skede uttrycka sitt stöd för suveränitet som grundläggande princip för världsordningen utan att direkt konfrontera eller undergräva Rysslands diplomatiska hållning efter att invasionen inleddes.

Efter flera månaders krigföring i Ukraina tycktes det som om just Kinas tvetydiga inställning till Rysslands agerande var vägledande för ett antal regionala stormakter utan nära relationer till de västliga demokratierna. Då USA:s och Kinas regeringsföreträdare vid flera tillfällen haft meningsutbyten i offentliga sammanhang valde andra länder att förhålla sig passivt till båda sidor (Crowley, Erlanger & Porter 2022). Kinas förhållningssätt tycks med andra ord ha underlättat för ett antal regeringar utanför OECD-kretsen att fortsätta bedriva ekonomiskt och diplomatiskt utbyte med Ryssland. Än färre fogade sig i den sanktionspolitik som leddes från Washington och Bryssel. Militärt stöd till den ryska sidan förblev däremot begränsat till ett fåtal länder, däribland Iran och Nordkorea.

I samband med FN:s generalförsamlings årliga öppnande i september 2022 märktes emellertid en subtil förskjutning i flera länders hållning till Ukraina-kriget. Text röstade endast åtta länder med Ryssland för att försöka förhindra att president Zelenskyj framträdde via videolänk i generalförsamlingen, ett unikt förfarande. Detta sammanföll med att Beijing någon vecka något distanserat sig ifrån Ryssland vid Shanghais Samarbetsorganisations toppmöte i Samarkand, Uzbekistan. Väsländernas massiva närvaro av stats- och regeringschefer i FN-högkvarteret kan ha bidragit till detta skifte, liksom det diplomatiska arbete som bedrevs i kulisserna i Storbritannien, vid Elisabeth II:s statsbegravning, där närmare tvåhundra stater deltog på mycket hög nivå. En kanske mer övertygande förklaring är Kinas tilltagande frustration över hur illa kriget skötts och de svårigheter det orsakat för Beijing att bedriva handel och diplomati.

Xi Jinpings försök att i det längsta undvika ett tydligt ställningstagande till Ukrainakriget återspeglar förvisso Kinas nära utrikespolitiska samarbete med Ryssland, inte minst i FN:s säkerhetsråd, vilket alltmer fått karaktären av ett slags "vi" i relation till övriga rådsmedlemmar. I längden stod man å den andra sidan att förlora en hel del politiskt kapital genom att sammankopplas med en regim som inte bara visade öppet förakt för FN-stadgans mest centrala principer, utan dessutom alltmer såg ut att förlora sitt vågspel då Ukraina genomförde en framgångsrik offensiv i nordöstra delen av landet under september 2022. I samklang med Tysklands förbundskansler Olaf Scholz och USA:s president Biden förkastade Xi i mitten av november hur som helst såväl bruk av, som hot med, kärnvapen i Rysslands krig med Ukraina (Stavridis 2022).

Därutöver handlar det förmodligen om en nykter intressekalkyl av Kinas sårbarheter och beroenderelationer i förhållande till EU och Nordamerika å den

ena sidan, som dessutom är ömsesidiga och hanteras utanför offentlighetens ljus (Matthews 2022). Å den andra sidan finns nära band till vissa delar av rysk försvarsindustri och råvaruexport, som sammantaget är långt mer betydelsefulla än motsvarande relationer till Ukraina. Enligt IMF:s statistisk från 2021 kommer Ryssland på elfte plats avseende import och trettonde plats gällande export. Ukrainas motsvarande placeringar är 42:a respektive 49:e plats som Kinas utrikeshandelspartner (IMF 2022b). Under pågående krig har utbytet fortsatt att växa kraftigt framför allt inom energi- och livsmedelssektorn, uppger kinesiska källor (*Global Times* 2022).

Det bör även noteras att det rysk-kinesiska försvarssamarbetet successivt fördjupats under de dryga tjugo år som gått sedan man 2001 undertecknade avtalet om ett strategiskt partnerskap. I en färsk analys av den alltmer finmaskiga dialogen mellan de två ländernas försvarsmakter, militärteknisk interoperabilitet, likhet i operativt och strategiskt tänkande samt den gemensamma övningsverksamheten fann Muraviev (2021) att man långsamt rör sig framåt på samtliga områden. Slående är att kinesisk militär doktrin sedan sovjetepoken kontinuerligt präglas av ryskt militärt tänkande. Därtill kommer ett allt närmare samarbete inom marinen och avseende kärnvapen, i det senare fallet kring detektering och missilbaserad bekämpning (Muraviev 2021: 37-39). Informationsdelning och gemensam förmågeutveckling har också inletts på senare år, och förväntas kunna accelerera.

Tidsmässiga faktorer

I ett klassiskt verk inom utrikespolitisk analys framhåller Snyder, Bruck och Sapin som karakteristiskt för det utrikespolitiska området att återverkningar får fullt genomslag först en tid efter det att en kris uppstått (Snyder, Bruck & Sapin 2002: 89). Denna fördröjningseffekt gäller samtliga aktörer i samband med Ukrainakrigets utbrott i början av 2022. Även om den ryska politiska ledningen uppenbarligen planerat ett storskaligt angrepp på Ukraina under en lång följd av år och framför allt sedan annekteringen av Krimhalvön 2014 (se särskilt Vendil Pallin i *Statsvetenskaplig tidskrift*, specialnummer om Ryssland 2023), var det omöjligt att förutse vilket motstånd man skulle möta samt hur det internationella politiska läget skulle utvecklas efter en invasion (Zaidi 2021). Att ledningen i Kreml försökte komma till ett snabbt avslut i den ”särskilda militära operation” som inleddes den 24:e februari 2022 hade förmodligen att göra med att man svårligen kunde överblicka eventuella följder av ett utdraget krig (Zabrodskiy m.fl. 2022), givet att Ukraina var en internationellt erkänd statsbildning med ett omfattande diplomatiskt nätverk.

Den betydligt mer utdragna militära insats som redan under mars månad 2022 började avveckla sig innebar för det första en mycket omfattande mobilisering av den ukrainska försvarsmakten, civilförsvaret och det ukrainska

samhället. För det andra fick grannländer och internationella organisationer, framför allt EU och NATO, tillräckligt med tid för att sätta diverse motåtgärder i verket. Icke desto mindre stod det snart klart att man i Moskva förberett sig väl och under lång tid för att kunna minimera återverkningarna av nämnda motåtgärder. Den ryska valutareserven var ovanligt välfylld. Europas beroende av ryska fossila bränslen var omfattande. Vidare kunde man i de ockuperade områdena i de östra delarna av landet, som redan nämnts, plundra lager och därmed sälja ukrainskt spannmål och solrosolja till avnämare i Mellanöstern och östra Afrika.

Som Lawrence Freedman påpekat har Ryssland korrekt identifierat Ukrainas beroende av västerländsk hjälp som dess största sårbarhet (Freedman 2022). Men å andra sidan tycks Ukraina ha bättre förutsättningar att återskapa militära styrkor i termer av motiverade soldater och de teknologiskt mer avancerade vapensystem som man erhåller ifrån USA, Västeuropa, Sydkorea och Japan. Den ambivalens som initialt rådde inom NATO och EU beträffande Ukrainas militära förmåga och stridsvilja ersattes successivt av respekt. Under sommaren och hösten 2022 pågick parallellt med striderna ett slags viljornas kamp de politiska ledningarna i Ryssland och Ukraina och inte mycket tydde på att endera sidan kunde föreställa sig att ge vika. Men uppenbarligen hade Ukraina majoriteten av medborgarna med sig, något som var betydligt mer tveksamt i fallet Ryssland (Kramer 2022, Zabrodskyi m.fl. 2022).

Frågan är hur folkopinioner på hemmaplan och frestelsen att försöka påverka dessa kan utkristallisera sig över en längre tid, och i vilken mån dessa är påverkbara utifrån. I varje fall tycktes det efter ett års krigföring som alltför tidigt att bedöma ifall opinioner i Europa och USA skulle vidhålla att deras respektive regeringar borde agera kraftfullt och aktivt stödja Ukrainas ekonomi och militära försvar. I länder där traditionella och sociala media återspeglar ett stort mått av meningsfrihet är engagemanget ofta mycket stort i början av en etiskt präglad politisk konflikt, såsom ett angreppskrig, men avtar längre fram (Everts 1999). I ett samhälle där sådan meningsfrihet inte råder, såsom Ryssland, är det troligt att repressionen osynliggör motståndet men att det senare trots allt begränsar den politiska ledningens handlingsfrihet i viktiga avseenden. Att agera direkt emot ett sådant motstånd ökar risken för att regimen på allvar utmanas av kritiska medborgare, och för att försök att t ex mobilisera ytterligare ekonomiska och sociala resurser för krigföring misslyckas.

Den politiska dynamiken i kollektiva säkerhetsinstitutioner ter sig minst lika svåra att förutsäga på sikt. De säkerhetspolitiskt tunga instanserna i Asien är å ena sidan Shanghais samarbetsråd, där Ryssland ingår tillsammans med Kina, Indien, Pakistan, Kazakstan, Uzbekistan, Kirgizistan samt Tadjikistan, och å andra sidan Kvadraten (*the Quad*), med USA, Indien, Japan och Australien. På grund av banden till de auktoritära regimerna i Shanghais samarbetsråd och BRICS, där Sydafrika och Brasilien ingår förutom Kina och Ryssland, har

Indien uppträtt motvilligt till att ta ställning för Ukraina. Inte minst det faktum att Indien – som redan nämnts – byggt upp en betydande del av sin militära förmåga med ryska vapensystem gör Delhi sårbart. Därutöver påverkas Indien indirekt av att västländer alltmer behandlar ”fiendens vänner” som motståndare, vilket riskerar inverka på teknologiöverföring i en rad olika industrier där den indiska regeringen har ambitioner om en rask utveckling. Först i början av augusti gav premiärminister Modi öppet uttryck för kritik emot Rysslands krig i Ukraina medan Rysslands ambassadör till Indien, i ett uttalande i september, insisterade att man skulle fortsätta leverera luftförsvarssystemet S-400 i enlighet med 2018 års försvarsindustriavtal, värt fem miljarder dollar (*Outlook India* 2022).

Situationen förblev mer eller mindre oförändrad under de följande månaderna, då tveksamheten till att engagera sig på Ukrainas sida fortfarande kännetecknade reaktionen i delar av Latinamerika, Afrika, och Asien. Folkrepubliken Kinas passivitet banade av allt att döma vägen för att en rad andra regionala stormakter, många med auktoritärt styre, på motsvarande sätt prioriterade egna politiska och ekonomiska intressen framför generella regler till grund för världsordningen. Som redan påpekats åtföljdes alltså flera länders principiella ställningstagande om tillbakadragande inte av sanktioner, efter det att invasionen inletts, förutom av just demokratier med nära band till NATO, EU och USA. Vid årsskiftet 2022–2023 tycktes EU-experter emellertid anse att sanktionerna nu börjat få kännbara konsekvenser för den ryska ekonomin (Portela & Kluge 2022; Oxenstierna i detta nummer). I februari 2023 införde både EU och G7 ett importförbud avseende diesel och andra petroleumprodukter, något som förväntades få kumulativ effekt på de ryska statsfinanserna (McHugh 2023).

Det är framför allt inom EU som beslutsfattare och väljare finner det problematiskt att en av de fem vetomakterna med permanent medlemskap i FN:s säkerhetsråd inte bara kringgår FN-stadgan utan på ett flagrant sätt bryter emot densamma, samt emot en rad centrala folkrättsliga instrument såsom Romstadgan från 1998 (till grund för den Internationella brottmålsdomstolens inrättande). Medan Moskva återkommande blockerat säkerhetsrådet i frågor där man anser sig ha direkta eller indirekta intressen, och därmed ibland framtvingat lösningar utanför FN:s ram, riktade Ryssland våren 2022 även skarp kritik emot övriga permanenta medlemmar utan att vidgå sitt eget ansvar för krigets uppkomst. Inkonsekvent är också att Moskva i samband med Kosovokrisen 1998–1999 och interventionen i Libyen 2011 starkt förespråkade existerande regeringars suveräna rätt att hantera allvarliga inrikespolitiska kriser, medan man 2008 i Georgien och 2014 i Ukraina helt åsidosatt länders suveränitet och ingripit med militära medel. Regeringars politiska autonomi och staters territoriella integritet tycks med andra ord betyda allt mindre ju närmare man rent geografiskt befinner sig den Ryska Federationen.

Reglers uthållighet

Principer och normer är svårare att modifiera än regler och beslutsprocedurer, ansåg man inom regimteori redan på 1980-talet (Krasner 1982). Institutionell teori har vidareutvecklats bland annat kring ”klibbiga institutioner” (*sticky institutions*), det vill säga fenomenet att även obsoleta internationella organisationer tenderar att fortleva eftersom det kräver stora ansträngningar och politiska koalitioner i ett flertal tongivande länder för att ersätta eller omstöpa dem (Ikenberry 1999, Dijkstra och Debre 2022). Således kan man föreställa sig att vissa fundamentala ”umgänges- och trafikregler” samt beslutsprocedurer skulle kunna leva kvar inom ramen för en mer begränsad uppsättning normer och principer, där till exempel liberala värden inte längre spelar en framträdande roll. Trenden att öppet bekämpa liberala värden har för övrigt växt sig allt starkare under de senaste tio-tolv åren, och också fått genomslag i FN:s olika organ.

Som en av vetomakterna i FN:s säkerhetsråd är den Ryska Federationen potentiellt en så kallad normgivare (*norm maker*) i det internationella samfundet. Men paradoxalt nog argumenterar Kreml ofta snarare som en normmot-tagare (*norm taker*) trots vetorätten, och det är väl känt att man sällan initierar resolutionstexter. Efter invasionen den 24:e februari 2022 agerade den Ryska Federationen inom FN:s säkerhetsråd kontinuerligt för att understödja invasionen i Ukraina med alla till buds stående diplomatiska och politiska medel, vilket i sin tur förstärkt de låsningar som funnits sedan annekteringen av Krimhalvön 2014. Debatterna i säkerhetsrådet blev allt oftare fruktlösa i ljuset av de allvarliga spänningar som förstärktes av Moskvas förnyade och utvidgade angreppskrig mot ett grannland. Förutom att ha brutit mot våldsförbudet undergrävde det faktum att man bedrev ekonomisk krigföring som förvärrar global matosäkerhet Rysslands ställning som FN-medlem i allmänhet. Däremot kunde mandat av tidigare beslutade FN-missioner i flertalet fall förnyas.

Redan existerande kritik mot att centrala FN-funktioner toppstyrs av de fem permanenta medlemmarna i FN:s säkerhetsråd ser ut att ha fördjupats under 2022, till följd av den tilltagande polariseringen inom en rad organ. Inom Sekretariatet leds de flesta avdelningar av företrädare för någon av de fem vetomakterna, vilket egentligen inte föreskrivs av stadgan (jmf artikel 100–101) eller tidigare praxis. På motsvarande sätt kontrollerar de största nettogivarländerna budgetallokeringen, och har därigenom kunnat sänka andelen medel öronmärkt för utvecklingsbistånd under senare år, alternativt omdirigerat det samma till länder och regioner som av politiska skäl prioriteras av respektive givarlands regering (Browne 2022).

Vid sidan av FN:s säkerhetsråd och andra FN-organ har G7-länderna sedan mitten av 1970-talet varit synnerligen betydelsefulla, i kraft av deras stora resurser och relativa samsyn kring marknadsekonomiska principer, demokrati och politisk frihet. Medan man efter annekteringen av Krim 2014 ställde sig bakom det så kallade Minskavtalet som gav Ryssland en god förhandlingsposition, har

man sedan Kyjiv slagit tillbaka angriparna i mars och april intagit en betydligt mer offensiv, kompromisslös hållning som gett den ukrainska politiska ledningen moraliskt och politiskt stöd.

I G7:s gemensamma uttalande som antogs i maj 2022 förekom flera starka formuleringar avseende Rysslands ansvar för kriget i Ukraina, och särskilt ett avsnitt lyfte fram att den regelbaserade världsordningen med utgångspunkt i FN-stadgan åsidosatts:

We condemn and will not recognise Russia's continued attempts to re-draw borders by force. This devastating war has produced dramatic consequences far beyond Europe. It constitutes a blatant violation of international law, in particular a grave breach of the United Nations Charter. It seriously undermines the international rules-based system that underpins global peace, prosperity, and security. We further condemn Russian attempts to replace Ukrainian democratically elected officials with illegitimate ones (G7 2022).

Uttalandet visar att ett antal centrala säkerhetspolitiska aktörer i och bortom Europa – vid sidan av majoriteten i FN:s generalförsamling – i slutet av våren 2022 slutit upp bakom de grundläggande normer och principer som bär upp den regelbaserade världsordningen. Därmed var förutsättningarna för en hastig fragmentering av densamma åtminstone kortsiktigt neutraliserade. Vid det högtidliga öppnandet av generalförsamlingen i september 2022 bekräftades detta intryck, och i detta skede var Ukrainas militära läge inte lika förtvivlat som tidigare. Inte bara hade de ryska angriparna kunnat slås tillbaka, utan stora territorier öster om Charkiv dessutom återtagits. Under toppmötet i Bayern den 27:e juli 2022 kom man inom G7 överens om att ytterligare begränsa rysk tillgång till västerländsk teknik, men också om att lansera en infrastruktur-satsning riktad emot utvecklingsländer värd 600 miljarder dollar (Adler 2022). Detta kan anses som ett svar på Kinas kända ”Belt & Road Initiative”, som fått stort genomslag i bl.a. Afrika.

Till skillnad från G7 har dock G20 – som alltmer övertagit den förras roll på det makroekonomiska planet – delvis lamslagits av Rysslands agerande 2022. Ända sedan 2008-2009 hålls som bekant årliga toppmöten mellan stats- och regeringschefer inom G20-samarbetet, som består av de tjugo största ekonomierna samt EU (plus för tillfället inbjudna regeringsföreträdare). Detta samarbete på högsta nivå var enligt bedömare avgörande för att finanskrisen 2008-2009 inte skulle förvandlas till en depression, det vill säga en långvarig och synnerligen djup ekonomisk tillbakagång med allvarliga politiska återverkningar (Drezner 2014).³

3 Det anses allmänt att det var depressionen som utlöstes med en börskrasch 1929 i New York som ledde fram till protektionism och höga handelstullar i början av 1930-talet, vars världsomspännande ekonomiska följder i sin tur banade väg och förstärkte extrema politiska rörelser under 1930-talet. Nationalsocialismen i Tyskland var en av dessa rörelser (Polanyi 1944).

Samarbetet inom G20-kretsen har inte upphört till följd av Ukrainakriget men tycktes under 2022 mestadels gå på sparlåga. Från årsskiftet var Indonesien ordförandeland med en agenda som uppmuntrade samarbete om global hälsa, digitalisering av ekonomier samt en så kallat uthållig övergång från fossila till gröna energikällor. Precis som 2014 försökte USA under våren protestera emot Rysslands deltagande i G20-samarbetet, men fick ge sig p g a bristande gehör hos icke-västliga regionala stormakter. Däremot lämnade centralbankschefen Janet Yellen i protest det möte som hölls i april med samtliga riksbankschefer och finansministrar när den ryske finansministern skulle hålla sitt planerade anförande. Vid motsvarande möte i juli argumenterade Yellen för ett pristak för rysk olja och fick då betydligt bredare stöd (Cohen 2022). Som ovan nämnts infördes pristak i februari 2023 (McHugh 2023).

Jordbruksproduktion och frågor kring matosäkerhet gavs under loppet av 2022 högre prioritet än vanligt av världens största ekonomier. Toppmötet i juli 2022 visade att flera viktiga G20-länder blivit alltmer bekymrade över de långsiktiga konsekvenserna av Ukrainakriget för världsekonomin, även om detta endast föranledde få av dem att öppna ställning emot Moskva. När USA:s utrikesminister Anthony Blinken vid en presskonferens i början av juli 2022 påpekade att ansvaret för konflikten ligger på den ena sidan och att man därför inte bör vara neutral fick han ett irriterat svar av sin kinesiske kollega, Wang Yi. Majoriteten av G20-länder tog inte ställning i någon riktning vid nämnda möte (Crowley, Erlanger & Porter 2022).

Stämningarna tycktes i någon mån ha slagit om den 15-16:e november 2022, då G20-ländernas ledare träffades på Bali, Indonesien, för årets andra toppmöte. Detta toppmöte ägde rum utan Rysslands president Putins medverkan men under intryck av dennes förnyade fjärrbekämpning av framför allt ukrainsk civil infrastruktur för kommunikation, energi- och vattenförsörjning, efter Ukrainas återerövring av staden Cherson. I slutkommunikéns tredje stycke framgick att inte samtliga G20-medlemmar utan just ”flertalet (författarens kursivering) fördömer starkt kriget i Ukraina och det mänskliga lidande liksom fördjupande sårbarheter för världsekonomin som detta medfört”. Däremot ställde sig företrädare för samtliga närvarande för G20-länder bakom formuleringar i kommunikéns fjärde stycke kring ”nödvändigheten att upprätthålla folkrätten och det multilaterala system som säkrar fred och stabilitet”.

Tolkning av resultaten

Den fingervisning som de fem delanalyserna genererar är att en renodlad maktbalansordning inte erhåller betydande, öppet stöd bland resursstarka aktörer förutom från Ryssland. För det andra ter sig den liberala, regelbaserade världsordningen långt ifrån obsolet, trots att en regelbaserad världsordning ”utan förtecken” framträder som ett tydligare alternativ än tidigare. Vi kan med

andra ord ge Ikenberry rätt i att den liberala världsordningen ter sig väl förankrad i den transatlantiska sfären och att den även slagit rot i *Japan, Sydkorea, Singapore, Nya Zeeland och Australien*. Samtidigt ser Glasers resonemang om en värdemässigt "uttunnad" ordning ut att ha fog för sig när vi ser ut över resten av världen.

Om vi sammanfattar delanalyserna var för sig kan vi således för det första konstatera att cirka 27 % av FN:s medlemsländer inte oreserverat ställde upp för grundläggande normer och principer om suveränitet och territoriell integritet i omröstningarna om Rysslands aggression, vilka som vi påpekat hölls i generalförsamlingen den 2:a mars och den 12:e oktober. För det andra tycktes materiella intressen och sårbarheter för vissa regeringar väga väsentligt tyngre än omsorg om negativa återverkningar på världsordningen. För det tredje förefaller utvecklingsländer inte sällan hellre orientera sig efter hur Kina, Ryssland eller Indien förhåller sig till frågan, än till de liberala värdenas främsta tillskyndare i väst. Liksom i fallet Kina kännetecknas förhållningssättet av en vilja att undvika ett klart ställningstagande och därmed bevara ett större mått av handlingsfrihet inför framtiden.

Därmed kan utfallet av Ukrainakriget i militär mening mycket väl komma att bli utslagsgivande för de nära femtiotal länder som i mars 2022, och återigen i oktober, inte valde sida i generalförsamlingen. Med andra ord har de stridande parterna och de som aktivt stödjer endera sidan anledning att fortsatt försöka påverka hur konflikten avgörs, eftersom ett antal länder tycks benägna att ansluta sig till den segrande sidan (*to bandwagon*). Detta kan i sin tur få stor betydelse för på vilket sätt kriget ger avtryck på en rad säkerhetspolitiska arrangemang och institutioner, som FN respektive G20, tillika folkrätt och diplomatisk praktik.

Det långt ifrån heltäckande politiska och folkrättsliga stödet för Ukraina efter det att den Ryska Federationen oprovocerat angripit landet i syfte att avlägsna dess demokratiskt valda regering, och därefter under månader bedrivit ett ytterst brutalt krig för att erövra delar av dess territorium och föröda andra, antyder sålunda att den liberala politiska världsordningen inte är på långt när så robust som Ikenberry och andra gjort gällande. Från att ha länge begärt ett slags *droit de regard* i sitt närområde agerade Kreml 2022, i ännu högre grad än 2014, som om världsordningens regler inte är tillämpbara på de främsta stormakterna. Därmed utmanade Moskva FN-stadgans kärna, som kommer till uttryck i de allra första satserna, och som handlar om krigsförbudet, fredlig tvistlösning samt respekt för territoriell integritet och politiskt oberoende.

För sin del har Ryssland försökt att göra gällande att det egna agerandet inte avviker ifrån praxis, och hänvisat till USA:s återkommande bruk av militära tvångsmedel i Mellanöstern och Främre Orienten. Om man håller sig till de gånger under 2000-talet då en annan permanent medlem av FN:s säkerhetsråd deltagit i eller lett militära interventioner emot en regerings vilja så kan man

konstatera att det 2002 i Afghanistan och 2011 i Libyen dock fanns i det senare fallet ett mandat från FN:s säkerhetsråd. Vid invasionen av Irak 2003 var situationen betydligt tydligare i konflikt med FN-stadgan men här intervenerade åtminstone en koalition av stater. Vidare fanns en (idag förvisso komprometerad) folkrättslig argumentation om förekomsten av massförstörelsevapen, liksom det faktum att USA och Storbritannien hela tiden förväntades återställa irakisk självständighet och dra tillbaka sina trupper, i sinom tid. Detta skedde successivt ett drygt decennium senare.

Rysslands till del fabricerade, till del öppet imperialistiska resonemang avviker ifrån föregående exempel inte bara som tillvägagångssätt utan i form av naken aggression med syfte att erövra en annan stats territorium, tillskansa sig dess resurser och underkuva dess befolkning. Lämnar inte Moskva denna ståndpunkt bakom sig kan flera länder – ledda av USA och övriga G7 – inom en inte avlägsen framtid komma att accelerera kampanjen för att ersätta Ryssland, sannolikt med Indien, som permanent medlem i FN:s säkerhetsråd. Hur denna process skulle rättfärdigas från folkrättslig horisont är ännu oklart, men det faktum att den Ryska federationen inte är identisk med Sovjetunionen (som tillskrevs denna roll i den ursprungliga sammansättningen) skapar eventuellt en tillräcklig grund (Grant 2022). Hur som helst är FN:s och säkerhetsrådets funktion i världsordningen synbarligen en som resursstarka säkerhetspolitiska aktörer, samt en tydlig majoritet av FN-medlemmar, är beredda att försvara.

Å andra sidan antyder avsaknaden av universellt stöd för den regelbaserade världsordningen i regionala politiska organisationer utanför OECD-området att vi på sikt kan stå inför ett normskifte av den typ av Ikenberry hittills påstått vara osannolik. Om G20-kretsen går i denna riktning kan det bli svårt för traditionella representanter för en liberal världsordning att inte acceptera detta, för att det bästa inte ska bli det godas fiende. Ett dylikt normskifte kan beskrivas som ett från en liberal världsordning till en internationell politisk ordning, i enlighet med Glasers resonemang. Denna ordning skulle fortsätta vara regelbaserad men innehållet i principer och regler inte lika entydigt "liberala".

M.a.o. skulle gemensamma "umgänges- och trafikregler" gälla, samtidigt som krav på demokratiska värden, mänskliga rättigheter, rättsstatlighet inte längre vore någonting liberalt sinnade regeringar på sikt skulle framhålla som förebildliga. Annorlunda uttryckt skulle de länder som bär upp den nuvarande regelbaserade världsordningen komma att upphöra med att ställa krav knutna till liberala och mänskliga rättigheter för internationella samarbets- och handelsavtal i den utsträckning man gjort tidigare. Det senare är en ansats som framför allt bidragit till framgången för NATO- och EU-utvidningen i Europa sedan 1990-talets mitt. EU har som bekant också begagnat en så kallad konditionalitetsprincip i relationer till grannländer och i samband med utvecklingsbistånd i bland annat Afrika.

Slutsatser

Som ovan understrukits är utfallet av denna konflikt ännu inte givet. Men för närvarande tyder ingenting på att det finns brett stöd för att avskaffa den regelbaserade världsordningen som sådan, till förmån för en decentraliserad struktur där regionala stormakter utövar starkt inflytande i sina respektive närområden. På lång sikt kan det senare inte uteslutas, fast mer sannolikt ter sig utifrån de fem delanalyserna en framtid där den liberala dimensionen av den regelbaserade världsordningen antingen "tunnas ut" i allmänhet, eller där en regelbaserad världsordning "utan förtecken" utgör grunden, alltmedan institutionellt förankrade demokratiska fri- och rättigheter, en välfungerande marknadsekonomi, rättsstat med mera består "fläckvis". Den största "fläcken" blir sannolikt den transatlantiska sfären där Nordamerika och Västeuropa fortsätter att ömsesidigt understödja en sådan, mer anspråksfull, regelbaserad ordning.

I resten av världen skulle man i så fall endast kunna vidmakthålla en regelbaserad ordning där ett snävare antal principer och normer får genomslag. Det handlar om suveränitet och territoriell integritet, med stöd i FN-stadgan, men vidare även om normer såsom frihandel, fri navigering på världshaven, icke-spridning av kärnvapentechnologi, med flera. Det är framför allt om Indien ansluter sig till denna, icke-liberala regelbaserade världsordning som den kan förväntas omfatta större delen av jordens befolkning. Därmed skulle endast få stater aktivt verka för att undergräva en sådan ordning på det sätt den Ryska Federationen gjort under 2022, dock eventuellt med undantag för Folkrepubliken Kina.

Återstår att överväga en genomgripande reform av FN inklusive dess säkerhetsråd, för att inte detta centrala organ i det nuvarande systemet ska sluta fungera. Ännu i början av 2023 fanns fortfarande av allt att döma en chans för en ny rysk politisk ledning att återvinna förtroende som en av de fem vetomakterna, möjligen i samband med det ryska ordförandeskapet i säkerhetsrådet 2023.

Men möjligheten att återställa den tidigare ordningen kommer troligen att minska över tid, och då ökar sannolikheten för att Ryssland helt sonika diskvalificeras eller ersätts i den roll som man tillskrevs i FN:s säkerhetsråd på 1940-talet, och som den Ryska Federationen ärvde i dess ställe 1991.

Med andra ord kan Ukrainakriget mycket väl få långtgående återverkningar för den regelbaserade världsordningen. Denna ordning är av allt att döma inte direkt hotad idag, men dess "liberala karaktär" kan komma att försvagas, i synnerhet utanför den transatlantiska sfären. Samexistens mellan liberala samhällen och övriga bör kunna förbli fredlig, men ett betydande mått av friktion mellan liberala och icke-liberala politiska system är förmodligen att vänta.

Referenser

- Abbondanza, Gabriele, 2022. "The Odd Axis: Germany, Italy, and Japan as Awkward Great Powers", s. 43-71 i Abbondanza, G. & Wilkins, Thomas S. (red.), *Awkward Powers: Escaping Traditional Great and Middle Power Theory*. Singapore: Palgrave Macmillan.
- Adler, Katya, 2022. "Ukraine War: G7 Leaders Pledge Action on Russia – Do We Believe Them?", *BBC News*, 27:e juni, tillgänglig på <https://www.bbc.com/news/world-europe-61954441>.
- Alsing Pettersson, Nichlas, 2022. "Putin om kriget: Inte börjat på allvar ännu", *Svenska Dagbladet*, 2022-07-07, tillgänglig på <https://www.svd.se/a/ja1n9q/konflikten-mellan-ukraina-och-ryssland-har-ar-senaste-nytt>, citerad 2022-07-07.
- Borger, Julian & Sauer, Piotr, 2023. "ICC issues arrest warrant for Vladimir Putin over alleged war crimes", *The Guardian*, 2023-03-17, tillgänglig på <https://www.theguardian.com/world/2023/mar/17/vladimir-putin-arrest-warrant-ukraine-war-crimes/>, citerad 2023-04-11.
- Browne, Stephen, 2022. "The UN in Crisis: Big Powers and Bad Influence", *PassBlue*, 2022-08-22, tillgänglig på <https://www.passblue.com/2022/08/22/the-un-in-crisis-big-powers-and-bad-influence/>, citerad 2022-08-22.
- Chase-Dunn, Christopher & Hall, Thomas D., 1997. *Rise and Demise: Comparing World-Systems*. New York: Routledge.
- Cohen, Patricia, 2022. "Janet Yellen Says It's in Russia's Interest to Go Along with Price Cap", *New York Times*, 2022-07-14, tillgänglig på <https://www.nytimes.com/2022/07/14/business/yellen-russia-oil-cap.html>, citerad 2022-07-14.
- Crowley, Michael, Erlanger, Steven & Porter, Catherine, 2022. "Blinken Presses China's Top Diplomat on Ukraine but Stresses Cooperation", *New York Times*, 2022-07-09, tillgänglig på <https://www.nytimes.com/2022/07/09/world/asia/blinken-china-ukraine.html?searchResultPosition=2>, citerad 2022-07-09.
- Dijkstra, Hylke & Debre, Maria J., 2022. "The Death of Major International Organizations: When Institutional Stickiness Is Not Enough", *Global Studies Quarterly* 2(4), in press.
- Engelbrekt, Kjell, 2016. *High-Table Diplomacy: The Reshaping of International Security Institutions*. Washington DC: Georgetown University Press.
- European Council, 2022a. "Russia's Military Aggression against Ukraine: EU Imposes Sanctions against President Putin and Foreign Minister Lavrov and Adopts Wide Ranging Individual and Economic Sanctions", 2022-02-25, pressmeddelande, tillgängligt på <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/02/25/russia-s-military-aggression-against-ukraine-eu-imposes-sanctions-against-president-putin-and-foreign-minister-lavrov-and-adopts-wide-ranging-individual-and-economic-sanctions/>, citerad 2022-07-12.
- European Council, 2022b. EU Adopts New Set of Measures to Respond to Russia's Military Aggression against Ukraine, 2022-02-28, pressmeddelande, tillgängligt på <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/02/28/eu-adopts-new-set-of-measures-to-respond-to-russia-s-military-aggression-against-ukraine/>, citerad 2022-07-12.
- European Council, 2022c. Russia's Military Aggression against Ukraine: EU Bans Certain Russian Banks from SWIFT System and Introduces Further Restrictions, 2022-03-02, pressmeddelande, tillgängligt på <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/03/02/russia-s-military-aggression-against-ukraine-eu-bans-certain-russian-banks-from-swift-system-and-introduces-further-restrictions/>, citerad 2022-07-12.

- European Council, 2022d. EU Imposes Sanctions on State-Owned Outlets RT/Russia Today and Sputnik's Broadcasting in the EU, 2022-03-02, pressmeddelande, tillgängligt på <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/03/02/eu-imposes-sanctions-on-state-owned-outlets-rt-russia-today-and-sputnik-s-broadcasting-in-the-eu/>, citerat 2022-07-12.
- European Council, 2022e. Russia's Military Aggression against Ukraine: EU Agrees New Sectoral Measures Targeting Belarus and Russia, 2022-03-09, pressmeddelande, tillgängligt på <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/03/09/russia-s-military-aggression-against-ukraine-eu-agrees-new-sectoral-measures-targeting-belarus-and-russia/>, citerat 2022-07-12.
- Everts, Philip, 1999. When the Going Gets Rough: Does the Public Support the Use of Military Force?, *World Affairs* 162(3), s. 91-107.
- Frankel, Joseph, 1970. *National Interest*. London: Pall Mall.
- G7, 2022. "G7 Statement on Support for Ukraine", Emlau, Tyskland, 2022-06-27, tillgänglig på <https://www.consilium.europa.eu/media/57537/220627-g7-support-on-ukraine.pdf>, citerad 2022-08-08.
- Glaser, Charles L., 2019. "A Flawed Framework: Why the Liberal International Order Concept Is Misguided", *International Security* 43(4), s. 51-87.
- Global Times*, 2022. "China-Russia Trade Gains 27.8% growth in Sep, Driven by High Complementarity and Free Trade, 2022-10-24, tillgänglig på <https://www.globaltimes.cn/page/202210/1277809.shtml>, citerad 2022-10-24.
- Grant, Thomas D., 2022. "Removing Russia from the Security Council: Part One", *OpinioJuris*, 2022-10-18, tillgänglig på <http://opiniojuris.org/2022/10/18/removing-russia-from-the-security-council-part-one/>, citerad 2023-02-23; och "Removing Russia from the Security Council: Part Two", *OpinioJuris*, 2022-10-19, tillgänglig på <http://opiniojuris.org/2022/10/19/removing-russia-from-the-security-council-part-two/>, citerad 2023-02-23.
- Harvey, David, 2019. *Spaces of Global Capitalism: A Theory of Uneven Geographical Development*. London: Verso Books.
- Hudson, Valerie M., 1999. "Cultural Expectation in One's Own and Other Nations' Foreign Policy Action", *Political Psychology* 20(4), s. 767-802.
- Hudson, Valerie M., 2005. "Foreign Policy Analysis: Actor-Specific Theory and the Ground of International Relations", *Foreign Policy Analysis* 1(1), s. 1-30.
- Hudson, Valerie M., 2014. *Foreign Policy Analysis: Classic and Contemporary Theory*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.
- Ikenberry, G. John, 1999. "Institutions, Strategic Restraint, and the Persistence of American Postwar Order", *International Security* 23(3), s. 43-78.
- Ikenberry, G. John, 2001. *Institutions, Strategic Restraint, and the Rebuilding of Order after major Wars*. Princeton: Princeton University Press.
- Ikenberry, G. John, 2014. "The Illusion of Geopolitics: The Enduring Power of the Liberal Order", *Foreign Affairs* (May/June 2014), s. 80-90.
- IMF, 2022a. "Direction of Trade Statistics", IMF Data, Ryska Federationen/import respektive export 2021, tillgänglig på <https://data.imf.org/?sk=9D6028D4-F14A-464C-A2F2-59B2CD424B85&slId=1515619375491>, citerad 2022-10-24; samt <https://data.imf.org/?sk=9D6028D4-F14A-464C-A2F2-59B2CD424B85&slId=1514498277103>, citerad 2022-10-24.

- IMF, 2022a. "Direction of Trade Statistics", IMF Data, Folkrepubliken Kina/import respektive export 2021, tillgänglig på <https://data.imf.org/?sk=9D6028D4-F14A-464C-A2F2-59B2CD424B85&slId=1514498277103>, citerad 2022-10-24; samt <https://data.imf.org/?sk=9D6028D4-F14A-464C-A2F2-59B2CD424B85&slId=1515619375491>, citerad 2022-10-24.
- Keusch, Nelly, 2022. "Weizen aus der Ukraine: Türkei hält russisches Schiff in einem Hafen auf - Ladung angeblich gestohlen", *Neue Zürcher Zeitung*, 2022-07-03, tillgänglig på <https://www.nzz.ch/wirtschaft/weizen-aus-der-ukraine-wie-schlimm-ist-die-lebensmittelkrise-ld.1689680>, citerad 2022-07-03.
- Kim, Victoria, Krauss, Clifford & Troianovski, Anton, 2022. "Western Moves to Choke Russia's Oil Exports Boomerangs, for Now", *New York Times*, 2022-06-21, tillgänglig på <https://www.nytimes.com/2022/06/21/world/europe/ukraine-russian-oil-embargo.html>, citerad 2022-12-18.
- Kirkpatrick, David D., Hubbard, Ben & Schmitt, Eric, 2020. "Roundup of Saudi Royals Expands With Detention of a 4th Prince", *New York Times*, 2022-03-07, tillgänglig på <https://www.nytimes.com/2020/03/07/world/middleeast/saudi-arabia-mohammed-bin-salman.html>, citerad 2022-12-18.
- Kramer, Andrew E., 2022. "In Southern Ukraine, Signs of Low Russian Morale Amid Retreat", *New York Times*, 2022-10-10, tillgänglig på <https://www.nytimes.com/2022/10/10/world/europe/ukraine-war-south.html>, citerad 2022-12-18.
- Krasner, Stephen D., 1985. *Structural Conflict*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Krishnaisai, C., 2022. "Venezuela Resumes Oil Exports to Europe as Russia-Ukraine War Triggers High Gas Prices: Report", *Wionews*, 2022-06-18, tillgänglig på <https://www.wionews.com/world/venezuela-resumes-oil-exports-to-europe-as-russia-ukraine-war-triggers-high-gas-prices-report-489291>, citerad 2022-06-12.
- Larson, Deborah Welch & Renshon, Stanley Allen, 2003. *Good Judgment in Foreign Policy: Theory and Application*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.
- Little, Richard, 2007. *The Balance of Power in International Relations: Metaphors, Myths and Models*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Matthews, Owen, 2022. "The Red Line: Biden and Xi's Secret Ukraine Talks Revealed", *The Spectator*, 2022-11-26, tillgänglig på <https://www.spectator.co.uk/article/the-red-line-biden-and-xis-secret-ukraine-talks-revealed/>, citerad 2022-12-18.
- McDonald, Patrick J., 2015. "Great Powers, Hierarchy, and Endogenous Regimes: Rethinking the Domestic Causes of Peace", *International Organization* 69(3), s. 557-588.
- Melly, Paul, 2022. "How Russia Outflanked Ukraine in Africa", *BBC News*, 2022-06-22, tillgänglig på <https://www.bbc.com/news/world-africa-61802498>, citerad 2022-06-22.
- McHugh, David, 2023. "Europe Bans Russia Diesel, Other Oil Products over Ukraine", *AP News* (Frankfurt), 2023-02-05, tillgänglig på <https://apnews.com/article/european-union-russia-government-moscow-europe-china-a855facf78132a8805c9ba52ddofab60>, citerad 2023-02-23.
- Mpoke Bigg, Matthew et al., 2022. "Russia's Blockade of Ukraine Is 'War crime,' Top E.U. Official Says", *New York Times*, 2022-06-20, tillgänglig på <https://www.nytimes.com/2022/06/20/world/europe/russia-ukraine-blockade-war-crime.html>, citerad 2022-12-18.
- Munck, Ronaldo, 2021. *Rethinking Development: Marxist Perspectives*. Cham: Springer.

- Muraviev, Alexey D., 2021. "Strategic Reality Check: The Current State of Russia-China Defence Cooperation and the Prospects of a 'Near Alliance'", *Australian Journal of Defence and Strategic Studies* 3(1), s. 26-48.
- Nicas, Jack & Spigariol, André, 2022. "Good News for Food, Bad News for War: Brazil Buys Russian Fertilizer", *New York Times*, 2022-05-08, tillgänglig på <https://www.nytimes.com/2022/05/08/world/americas/brazil-russian-fertilizer-sanctions.html?searchResultPosition=2>, citerad 2022-12-18.
- Outlook India, 2022, "India, Russia To Ensure Uninterrupted Defence Cooperation: Envoy", 2022-09-04, tillgänglig på <https://www.outlookindia.com/national/india-russia-to-ensure-uninterrupted-defence-cooperation-envoy-news-221074>, citerad 2022-12-18.
- Pinzauti, Giulia & Pizzuti, Alessadro, 2022. "Prosecuting Aggression against Ukraine as an 'Other Inhumane Act' before the ICC. Part I: Prospects", *Opinion Juris*, 2022-06-17, tillgänglig på <https://opiniojuris.org/2022/06/17/prosecuting-aggression-against-ukraine-as-an-other-inhumane-act-before-the-icc-part-ii-problems/>, citerad 2022-10-24.
- Polanyi, Karl, 1944. *Origins of Our Time: The Great Transformation*. New York: Farrar & Rineheart.
- Portela, Clara & Kluge, Janis, 2022. "Slow-Acting Tools: Evaluating EU Sanctions against Russia after the Invasion of Ukraine", *EUISS Brief No. 11*, 2022-10-19, tillgänglig på <https://www.iss.europa.eu/content/slow-acting-tools-evaluating-eu-sanctions-against-russia-after-invasion-ukraine>, citerad 2022-12-18.
- Ruggie, John Gerard, 1992. "Multilateralism: The Anatomy of an Institution", *International Organization* 46(3), s. 561-598.
- Sheehan, Michael, 2006. *Balance of Power: History and Theory*. London: Routledge.
- Sil, Rudra & Katzenstein, Peter J., 2010. "Analytic Eclecticism in the Study of World Politics: Reconfiguring Problems and Mechanisms across Research Traditions", *Perspectives on Politics* 8(2), s. 411-431.
- SIPRI, 2022. *Trends in International Arms Transfers, 2021*. Stockholm: SIPRI.
- Snyder, Richard C., Bruck, H. W. & Sapin, Burton, 2002. "Decision-Making as an Approach to the Study of International Politics", s. 21-152 i Snyder, Richard C. m.fl., *Foreign Policy Decision-Making (Revisited)*. New York: Palgrave Macmillan.
- Standish, Reid, 2022. "With All Eyes On Ukraine, Tokaev Navigates New Fault Lines Between Russia And Kazakhstan", *RFERL*, 2022-06-21, tillgänglig på <https://www.rferl.org/a/ukraine-war-kazakhstan-russia-toqaev/31908810.html>, citerad 2022-06-21.
- Statista, 2022. "Leading foreign trade partners of Russia in 2021, by value", Statista website, 2022-03-03, tillgänglig på <https://www.statista.com/statistics/1100708/russia-leading-foreign-trade-partners-by-volume/>, citerad 2022-10-24.
- Stavridis, James, 2022. Xi and Biden Send Putin a Warning on Nuclear Threats, *Bloomberg*, 2022-11-16, tillgänglig på <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2022-11-16/xi-and-biden-warn-putin-over-ukraine-nuclear-threats?leadSource=uverify%20wall>, citerad 2022-11-16.
- Tharoor, Ishaan, 2022. "The Diplomatic War over Ukrainian Grain Exports Heats Up", *Washington Post*, 2022-06-07, tillgänglig på <https://www.washingtonpost.com/world/2022/06/07/grain-export-blockade-russia-ukraine-africa/>, citerad 2022-12-18.
- TASS, 2023. "Russia Poised to Counter Attempts to Undermine International Stability - Lavrov", 2023-02-08, tillgänglig på <https://tass.com/politics/1573013>, citerad 2023-02-23.

- UN News, 2022a. "General Assembly resolution demands end to Russian offensive in Ukraine", United Nations, 2022-03-02, tillgänglig på <https://news.un.org/en/story/2022/03/1113152>, citerad 2022-12-18.
- UN News, 2022b. Ukraine: UN General Assembly Demands Russia Reverse Course on 'Attempted Illegal Annexation', United Nations, 2022-10-12, tillgänglig på <https://news.un.org/en/story/2022/10/1129492>.
- Wee, Sui-Lee, Schmall, Emily & Yasir, Sameer, 2022. "'We Are on Our Side': Across Asia, a Mixed Reaction to Ukraine War", *New York Times*, 2022-03-02, tillgänglig på <https://www.nytimes.com/2022/03/02/world/asia/asia-russia-ukraine-war.html?searchResultPosition=6>, citerad 2022-12-18.
- Wintour, Patrick, 2022. "UN warns of 'looming hunger catastrophe' due to Russian blockade", *The Guardian*, 2022-07-08, tillgänglig på <https://www.theguardian.com/world/2022/jul/07/un-hunger-crisis-ukraine-russia-blockade>, citerad 2022-07-08.
- Zabrodskyi, Mykhaylo m.fl., 2022. "Preliminary Lessons in Conventional Warfighting from Russia's Invasion of Ukraine: February-July 2022", *RUSI Special Report*, London: Royal United Services Institute, 2022-11-30, tillgänglig på <https://rusi.org/explore-our-research/publications/special-resources/preliminary-lessons-conventional-warfighting-russias-invasion-ukraine-february-july-2022>, citerad 2022-12-02.
- Zaidi, Kristine, 2021. "Decision-making in Russia's Foreign Policy: Modelling Russia's Decision-making with reference to Ukraine and Moldova", *International Journal of Social Science Studies* 9(6), s. 42-69.